

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Peoples' internationalism

Central Asian modernisers, Soviet Oriental studies and cultural revolution in the East (1936-1977)

Jansen, H.E.

Publication date
2020

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Jansen, H. E. (2020). *Peoples' internationalism: Central Asian modernisers, Soviet Oriental studies and cultural revolution in the East (1936-1977)*. [Thesis, fully internal, Universiteit van Amsterdam].

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

SAMENVATTING NEDERLANDS

In haar proefschrift bestudeert Jansen de wijze waarop Sovjet-oriëntalistena na de Tweede Wereldoorlog en vanuit het perspectief van de republiek Tadzjikistan de geschiedenis van Centraal Azië hebben beschreven. Ondanks de keerpunten die het Stalinisme teweeg bracht, blijkt er binnen de naoorlogse oriëntalistiek grote ruimte voor continuïteit te hebben bestaan: de Sovjet oriëntalistena die in dit proefschrift centraal staan namen bewust het werk van radicale prerevolutionaire voorgangers als uitgangspunt en borduurden daarop voort. Hun visie op de mensheid en haar historische ontwikkeling was sterk gestoeld op filologische kennis en inspireerde een 'complexe', interdisciplinaire methodologie die de mensheid in al haar facetten moest vatten. Onder Stalin raakte dit cultuur-historisch geënte wereldbeeld in de Sovjet-Unie uit de gratie en hoewel het nooit volledig verdween en bovendien in de jaren vijftig weer in aanzien won, bleef het, zo laat dit proefschrift zien, gedurende de jaren zestig en zeventig op gespannen voet staan met het historisch-materialisme.

Jansen richt zich in het bijzonder op de niet-westerse "Aziatische" stem binnen de Sovjet-oriëntalistische traditie. Tijdens de Koude Oorlog activeerde Khrushchev de oriëntalistiek als onderdeel van een charmeoffensief in de dekoloniserende wereld; de Sovjet traditie, zo stelden propagandisten en diplomaten, was in tegenstelling tot de West-Europese traditie anti-imperialistisch en beschouwde de geknechte volkeren ook als dragers van de wereldgeschiedenis en -cultuur. Op basis van de biografie van Bobodzhan Gafurovich Gafurov, de Tadzjiekse directeur van het prestigieuze Instituut voor Oriëntalistiek in Moskou, betoogt Jansen dat de Koude Oorlog ruimte bood voor een modernisatie agenda die diepgeworteld was in een lokale Moslim en Centraal Aziatische traditie van culturele revolutie en vooruitgangdenken. Deze agenda beoogde het Westerse idee van moderniteit te dekoloniseren, en te verenigen met niet-Westerse, Islamitische cultuur en geschiedenis. In tegenstelling tot de meeste historici van Sovjet Centraal Azië, stelt

dat Gafurov en andere Centraal Aziatische vertegenwoordigers van de Sovjet Unie met hem, een historische en culturele agenda nastreefden die werd gekenmerkt door een transnationaal mensbeeld en cultuurbegrip dat zij peoples' internationalism (wellicht het beste te vertalen als "internationalisme van volkeren") heeft gedoopt: een oriëntatie op geschiedenis en moderniteit waarin cultuur veranderlijk is, en zich per definitie niet parallel ontwikkelt aan de ontwikkeling van politieke staten en -systemen. Door dit te laten zien draagt het proefschrift bij aan recente pogingen binnen de intellectuele (wereld)geschiedenis om de internationale of transnationale dekolonisatie-agenda in beeld te brengen die lang onopgemerkt is geweest, maar desalniettemin kenmerkend was voor niet-Westerse dekolonisatiebewegingen na de oorlog.

Gafurov en andere Centraal Aziaten werden ingezet in organisaties als UNESCO en de Afro-Aziatische Solidariteitsorganisatie (AAPSO) waar zij niet alleen de socialistische antikoloniale gedachte belichaamden maar ook het oudere, lokaal gewortelde gedachtegoed van peoples' internationalism. Aziatische antikoloniale activisten in deze organisaties gaven ideeën van wereldbeschaving en humanisme niet op, maar trachtten die te hervormen. Islam speelde voor Gafurov een belangrijke rol. Hoewel hij het geünificeerde tijdsbegrip dat ten grondslag ligt aan het westerse denken over de moderniteit niet in twijfel trok, beschouwde hij Islam als een belangrijke factor in de geschiedenis en moderne belevingswereld van de mensheid. Door de nadruk te leggen op de historisch productieve kracht van spirituele relaties en solidariteitsverbanden en hun blijvende belang en relevantie voor processen van wereld-creatie ("world making") in de moderne en huidige tijd poogde hij het geünificeerde tijdsbegrip dat in het Westen in zwang was op te rekken.

Binnen het socialistische kamp was het transnationale, op cultuur geënte perspectief op de moderne geschiedenis omstreden. Vanaf eind jaren vijftig maakte Volksrepubliek China zich hard voor een strikt historisch materialisme. In dit geschiedbeeld past de gedachte dat moderne, nationale of regionale identiteiten gebaseerd op materiele omstandigheid de "traditionele", veelal religieuze solidariteiten uit het verleden hadden vervangen en aan de basis stonden van het collectieve bewustzijn. Ook binnen UNESCO waren ideeën over een Afro-Aziatisch humanisme of "spirituele" eenheid omstreden. In reactie op druk vanuit

binnen- en buitenland zag de Sovjet oriëntalistiek in toenemende mate af van eerder door haar gebezigde noties van antikoloniale internationale solidariteit gebaseerd op peoples' internationalism. Deze verschuiving, zo concludeert Jansen, was verweven met de geleidelijke differentiatie en marginalisatie van de complexe geesteswetenschappelijke en filologische benadering van menselijke ontwikkeling en solidariteit - in de Sovjet-Unie, binnen UNESCO en mogelijk op wereldschaal.